

УДК 82-92:314.156.5

Геноцид проти українців – реалізація національної політики Кремля (у дзеркалі світової публіцистики)

Мар'ян Житарюк,
д-р н. із соц. комунік., проф.
Львівський національний
університет імені Івана Франка
вул. Генерала Чупринки, 49,
79004, Львів, Україна
e-mail: mgzhyt@i.ua
ORCID ID 0000-0002-5690-5701
© Житарюк М., 2018

Публікацію підготовлено на основі опрацьованих підшивок львівської газети «Діло» 30-х рр. ХХ ст., переосмислення власних наукових публікацій [21, 22]. Ця стаття є спробою показати згубність імперіалізму, більшовизму-тоталітаризму й неоімперіалізму для поневолених націй колишньої Російської імперії, колишнього Радянського Союзу та сучасної Російської Федерації, які за формою, можливо, інші, а за змістом та суттю — однакові.

Автор вважає, що документальні свідчення злочинів проти людяності, які постають не тільки на матеріалах відкритих архівів, а й очевидні на основі опрацювання газетних джерел, не можна замовчати або забути чи пробачити усім тим конструкторам і архітекторам геноциду проти українського народу, які розробили й утілювали всілякі зайди-комісари ВКП(б) з Московщини, НКВД, МГБ тощо, а допомагали їм національні зрадники, місцеві комуністи, комсомольці...

Наша публікація доводить, що людина, звичайний український селянин, в умовах радянського тоталітаризму, не мала шансів залишитися людиною. Навіть у селян система вичавлювала все національне: пам'ять, звичаї, традиції, любов до землі, вміння працювати, гідність, самодостатність, право на власну думку й незалежність дій. Тоталітарний прес таки зламав національну резистентність, але тільки з допомогою Геноциду українства шляхом штучного Голодомору 1932–1933 рр.

В умовах цивілізаційного протистояння Москви Заходу, яке нині відбувається переважно коштом України й синів України, ми нерідко спостерігаємо ту ж зраду, яка вже мала місце для нашої країни на початку ХХ ст. Замість національного єднання проти ворога між українськими містами й Росією курсують потяги, їздять автобуси, йде торгівля. Натомість головні висновки цієї статті зводяться до того, що, по-перше, уроки історії треба засвоювати, а, по-друге, Україна матиме шанс на успіх тоді, коли нашу владу репрезентуватиме самодостатня – не прозахідна і не проросійська (не апологети Варшави і не «грязь Москви»), а національна еліта, яка буде спроможна виробити дієві запобіжні механізми національного зламу й поступу.

Ключові слова: голодомор, геноцид, національна політика, тоталітаризм, західноукраїнська преса міжвоєнного періоду, світова преса.

Постановка проблеми

Злочини проти людяності, документальні свідчення яких є проблематикою і тематикою пресових коментарів та оглядів Заходу, які доносили до галицьких українців автори й видавці львівського щоденника «Діло», нехай і у вигляді дайджесту, - є головною проблемою відображення життя українців в умовах радянського тоталітаризму. Усвідомлення суті геноциду Москви проти українського селянина — характеристика незламності українства, яке, попри все, потребувало й потребує підтримки.

Аналіз стану розробки проблеми

Означена проблема в останні роки стала трендом, однак ще в 90-ті рр. ХХ ст. з-поміж науковців було чимало тих, хто не велів би, як вони висловлювалися, загострювати суперечливі питання. Навіть знаходилися й такі вчені, що ставили під сумнів сам факт голодоморів, або ж намагалися применшити наслідки. Так, наприклад, академік П. Толочко й досі тримається радянської легенди про Київську Русь — колыску трьох братніх народів. Натомість більшість істориків, архівістів, публіцистів цілком притомні, дають адекватні оцінки історичній ретроспективі, зібрали чимало свідчень очевидців злочинів Радянської більшовицької влади, видали книжки, зняли фільми. Свою скромну лепту в це питання внесли і ми — йдеться насамперед про брошури «Московська режисура голокосту...» і монографію «Четвертована, але жива...».

Джерельною базою є публікації у західноукраїнській та світовій пресі 30-х рр. ХХ ст.

Наукові *методи* — концептуальний та історичний аналіз, порівняння.

Актуальність публікації зумовлена як потребою шанобливого ставлення до жертв більшовицького Геноциду проти українців, необхідністю переосмислення трагічних сторінок національної історії, зокрема, в контексті журналістикознавства (новизною є оприлюднення пресових джерел 30-х років ХХ ст.), так і реакцією на зміну міжнародного курсу сучасної України, відмову від європейського шляху розвитку на користь пошуку аргументів до приєднання до євразійського союзу (осінь 2013 р.).

Завдання статті — показати історичну тяглість згубності імперського синдрому на прикладі методів більшовицької пропаганди в контексті стосунків «офіційна Москва — офіційний Київ».

Голод переважно зумовлюється неврожаєм, стихійними причинами та недостатньою господарською організацією і системою постачання. Завдяки відносно сприятливому господарському становищу, раніше голод в Україні траплявся не так часто і мав переважно місцевий характер — у степовій частині, на Поліссі і в гірських районах.

У Російській імперії голодуючим допомагав уряд, земства і філантропічні товариства.

У першій половині ХХ століття голод став невід'ємним атрибутом українських земель. Так, на початку 1930-х рр. хронічне недоїдання існувало в гірських районах, в Закарпатті, а 1935 року — в Південній Бессарабії. Ні польський, ні чехословацький, ні румунський уряди достатньо не допомагали голодуючим. Але найтяжча і найтрагічніша доля спіткала українців у радянському «раю» (як метафорично охрестили ССРСР засоби більшовицької пропаганди). Неврожай 1921 року (внаслідок посухи зібрано лише 35 відсотків звичайного врожаю) на фоні реквізиції зерна — виконання непомірно високого «продподатку» — призвів до голодування 36 %, а в Запорізькій губернії — 78 % населення і близько 500 тисяч померлих та поширення таких важких хвороб, як тиф і холера [18].

Через десятиліття — у 1932–1933 рр. — голод був викликаний політичними причинами, внаслідок чого, за різними даними, померло від 2, 5 до 15 мільйонів людей, переважно селян-українців. У Енциклопедії Українознавства зазначено, що максимальну цифру — 4–5 мільйонів або 15 % усього населення України — подають Д. Соловій, М. Приходько, В. Г. Чемберлен; К. Меннінг вважає, що загинуло 10 % усього сільського населення, а В. Кубійович називає 2500000 загиблих.

У закордонних виданнях оприлюднювались думки, що стверджували значно більші жертви. Наприклад, англійська Daily Express (6 серпня 1934 року), в публікації «Жахливе становище України», пише: «... за останніх 18 місяців вигинуло на Україні від голоду 6 мільйонів селян — внаслідок того, що більшовицький уряд забрав від них збіжжя» [20]. Японський десятиденник «Часопис приятелів людства» (накладом 1 мільйон 200 тисяч примірників), цитуючи британський Daily Telegraph, повідомляв, що за шість останніх місяців у південній частині Росії, тобто на Україні і на Північному Кавказі, померло з голоду 10 мільйонів людей [42]. Офіційний швейцарський німецькомовний орган Der Bund від 11 березня 1934 року у статті свого варшавського кореспондента «Російська дійсність» називає ще страшніші цифри: «Під час минулорічного голоду згинуло не як подає совітський уряд, 6 мільйонів, але щонайменше 15 мільйонів людей» [38].

Хоч дані про смертність, подані в «Енциклопедії Українознавства», дуже приблизні і досить занижені (це пов'язано насамперед з тим, що стаття «Голод» (С. 405–407), написана у 1950-ті рр., коли в Радянському Союзі заборонялося навіть згадувати про голодомор 1932–1933 рр. і її цифрову основу статті складали застарілі відомості), «Велика Радянська Енциклопедія» взагалі не згадує про Геноцид проти української нації, чим, по-перше, фальсифікує історичне, політичне і господар-

ське минуле, і, по-друге, прищеплює міф про безальтернативність комуністичного ладу: «Науковий аналіз і історичний досвід показують, що голод можна повністю здолати в результаті соціалістичної перебудови суспільства» [10].

Нині штучно створений голодомор на Великій Україні досліджений настільки, що можна назвати приблизне число жертв — 7–9 мільйонів. Міжнародна комісія із розслідування голодомору 1932–1933 років в Україні під головуванням шведського і бельгійського професорів Джейбоба Сандлера і Джо Верковена (у її складі працювали також інші професори — англієць Дженеральд Дженнер, француз Жорж Лебас Осер, аргентинець Рікардо Левін, американець Ковей Т. Олівер і канадець Джон Пітерн) свої висновки і підсумковий звіт оприлюднила ще 1990 року, зазначивши, що «Радянська Росія (Горбачов) відмовилась направити свого представника до складу комісії для надання допомоги у розслідуванні причин голодомору» [36]. Ця Комісія називає п'ять причин голодомору: «1. Вивезення зерна з України із Урожаю 1932 року до останнього кілограма внаслідок пограбування селян бригадами активістів із числа членів так званої партії ВКП (б) (сучасна компартія), комсомольців, комнезамів (червона мітла). 2. Колективізація. 3. Розкуркулювання. 4. Денаціоналізація. 5. Геноцид». Члени Комісії дійшли до висновку, що від голодомору померло 12 мільйонів осіб, а ще 3 мільйони вивезено з України до Сибіру, на Урал і в райони Крайньої Півночі. Кваліфікуючи все це злочинами проти людства, Комісія називає винних. Так, головними ідеологами голодомору були Ленін, Сталін, керівниками — Каганович, Молотов, виконавцями — шеф українського КДБ Балицький, голова РНК Чубар, перший секретар ЦК компартії України С. Косіор, голова ВУЦВК Г. Петровський.

Розумним людям у цілому світі факт штучного Голодомору і Геноциду проти українців давно відомий. Невідомим він є поки що сучасним українським комуністам на чолі з П. Симоненком (для нього фактами є лише те, про що писала партійна радянська преса), значній частині «регіоналів» на чолі з В. Януковичем, які через власну неосвіченість і страх перед Кремлем відверто демонструють неповагу до українського законодавства, російським політикам і владцям, які під протекторатом В. Путіна здійснюють спробу реанімації культу Й. Сталіна. До цього залишається тільки додати, що до організованої трагедії всього українців в УРСР, за різними даними, було від 28 до 32,5 мільйонів. Тобто майже половину нації було знищено впродовж лишень двох років! А «каральний меч» нового ладу не оминув жодної родини, навіть наскрізь комуністичної! Не дивно, що цим обурювались всі українці, які жили західніше Збруча, представники інших європейських і позаєвропейських держав — тільки не найвищі політичні діячі СРСР чи УРСР.

Коментуючи карту українських земель поміж чотирма державами, празький тижневик «Господарський розгляд» у статті «Болюча Україна» наводить доволі цікаві дані (таблиця 1) [9]:

Території	Площа (у квадратних кілометрах)	Населення (у мільйонах)
Адміністративна одиниця України в СРСР	451800	32,5
Українські землі в СРСР за межами УРСР	575400	38,3
Північно-західні землі у Польщі	66700	3,0
Галичина	55700	5,4
Українські землі в Румунії	17600	1,2
Підкарпатська Русь	11400	0,63
Українська Словаччина	3500	0,02

Тут не враховано українського населення, що волею долі опинилось далеко за межами Батьківщини. За радянською статистикою від грудня 1926 р. , понад 2 млн. українців проживали в Сибіру і на Далекому Сході. Таблицю 2 складено за публікацією «Міста в Азії з українською людністю» [16]:

Назва краю	Українське населення (у мільйонах)
Сибірсько-козацький край	1,5
Сірий Клин	0,15
Зелений Клин	0,3
Інші частини Сибіру і Туркменистан	0,2

Свідчення ще живих очевидців «мирної і тихої» національної трагедії [8], приховувані впродовж десятиліть офіційні матеріали, оприлюднені останнім часом, а також повідомлення західноукраїнської (бо радянська комуністична у кращому випадку мовчала) та закордонної преси, розгляд українських справ у західних парламентах і запізнiла, проте активна діяльність чужинних та еміграційних українських комітетів допомоги дозволяють сучасним дослідникам з великою точністю відтворювати минуле, окреслювати ситуації, що породжували, з одного боку, шалений опір селян руйнівній основі української сутності політиці «колективізації» та, з іншого боку, катів-односельчан — прислужників приїжджому «начальству».

Під час «хлібозаготівель» 1931–1932 років в українських селян (як колгоспників, так і односібників) з допомогою чекістів більшовицька влада забрала увесь врожай, залишивши населення без жодних засобів до існування. Охопивши майже всю Радянську Україну, до небувалих розмірів голод дійшов у південних і східних областях [18: 406]. Хар-

чування всілякими сурогатами призвело до поширення різних недуг. Все це радянська влада замовчувала, оскільки саме вона організувала голод там, де чинився найвідчайдушніший опір колективізації. Натомість допомагали українці Галичини і Буковини, представники діаспори. Хоч у Європі та за океаном були створені комітети допомоги голодуючим Радянської України, цю справу піднімала Ліга Націй та британський парламент, уряд ССРСР і далі відкидав усі пропозиції, вдаючись до пропагандистських трюків на кшталт: «Інформації про голод навмисне поширюють вороги Радянського Союзу».

До «роз'яснювальної роботи» більшовики залучили й колишнього французького прем'єра Едварда Ерію. На численних офіційних бенкетах і екскурсіях у зразкових селах та колгоспах УРСР французького дипломата так ретельно видресировували, що той, виконуючи чітко поставлене соціальне замовлення, нехтуючи власною національною гідністю, стверджував як з високих політичних трибун, так і у пресі, що балачки про голод в УРСР — плід бурхливої уяви антикомуністів, переважно гітлерівців. Ерію пише, що «з Берліна йде вся кампанія про буцімто голод на Україні», оскільки саме німці поставили мету — «створити Українську державу» [19].

Політичне угодовство перед ССРСР перевершило всі сподівання. До непереконливої пропаганди про господарські і мистецькі успіхи радянського народу, в той час, коли з голоду помирала європейська нація, Ерію додав злочинні спекуляції про щасливе життя на схід від Збруча. На вересневому Конгресі організованих національностей Європи, де українська справа була на першому місці, Ерію не посоромився кричати на повен голос, що «на Україні рай, малі діти, немов маків цвіт, червоні, здорові».

Які б не були мотиви для подібних заяв (навіть якщо справді «більшовики обіцяли заплатити Франції старі довги» [6]) — вони не мають виправдання, бо відкидають чесну, послідовну, дипломатичну політичну діяльність, натомість виправдовують позицію сили, брехні, шантажу і транснаціональних спекуляцій. Тяглість цинізму брехливих заяв дійшла, як не прикро, і до нинішніх днів. Хіба не в цьому контексті слід розглядати дифірамби Жерара Депардьє російській демократії та політико-державному керівництву сучасної Російської Федерації, проспівані на місці концентраційних таборів СРСР і масових розстрілів політичних в'язнів на території Мордовії, яке так і не визнало Голодомор 1932–1933 рр. в Україні актом Геноциду української нації з боку КПРС і правлячого ладу?

Попри всю складність політичного моменту (коли «всі знають про голод на Україні та декому не вільно про це офіційно говорити» [6] або коли «голодова змора, яка лягла на Україні, не доходила за кордон і спокою не заворушила ніяка зловісна чутка» [5]) і занедбаність

української інформаційної служби за кордоном [25], далеко «не всі французи погоджуються з п. Еріо» [6].

Але до появи «феномену Еріо» долучилися не тільки спецслужби ССРСР. Усі спроби спростувати факт голоду у Радянській Україні устами чужоземців (крім Еріо, були й інші, зокрема в Англії [27]) відразу ж приживались. Благодатний ґрунт для цього породжувала відсутність систематичного і превалювання випадкового, навіть хаотичного, характеру розгляду трагедії цивілізації. Далеко не всі автори підкреслювали злочинну суть влаштованого більшовиками Геноциду. Багато хто просто відмовчувався. Хоч було про що писати.

Взірцем сумлінного виконання журналістського обов'язку слід вважати щоденну і безкорисливу працю публіцистів львівського щоденника «Діло». Вони намагалися не оминати жодного важливого факту, не закривати очі на найменшу несправедливість у ставленні до братів по крові, чинену з ретельною послідовністю переважно радянською владою. Від появи перших повідомлень про голодомор (неофіційними каналами, переважно від очевидців спланованої в Радянській Україні катастрофи), що були оприлюднені вже на початку літа 1932 р. [13], і впродовж наступних двох років «Діло» надрукувало десятки власних статей, листів з Великої України [3] і (скорочено чи повністю) закордонних публікацій. Крім безпосередніх описів «мирного» вимирання українців («люди поїли не тільки худобу і свині, а навіть їли дохлі коні, поки були <...> Люди продають із себе останню одежину і купують борошно. Багато людей гине по дорозі від знесилення <...> Правительство ніяких засобів не вживає проти голоду» <...> У мене ще зосталося харчів на один місяць, а тоді не знаю, що буде» [35]; «До невпізнання виснажені і палаючі жаждою вмирають діти, мужі і старці» [5]), часопис «Діло» дає економічну («Протягом осені 1931 р. та зими і весни 1932 р. московська радянська влада вичистила так ґрунтовно Україну від запасів збіжа, що населення УСРР опинилось перед весняною сівбою без зерна» [35]) і політичну оцінки («Голод є найпевнішим політичним союзником московської окупаційної влади на Україні» [35]).

Більш ніж показовими на цьому фоні є не спроби реально допомогти спраглим, а бажання знайти і покарати «винних», на чому наголосив Голова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Радянської України Г. І. Петровський в інтерв'ю кореспондентові РАТАУ: «Нема рішучої боротьби проти куркулів, що не орали, не сіяли, а ріжуть колоски, по-хижацькому знищують хліб» [25]. Українське селянство, отже, опинилось між двох лих — створеним більшовиками Голодомором з усіма його наслідками («сірими українськими дорогами під пекучим ясним сонцем бродять, в надії роздобути поживи, селяни колхозів, падаючи від виснаження і спраги», навіть «собаки повтікали, одичіли і бігають зграями, нагадуючи австралійських псів, але лише з тією різницею, що австралійські

пси живляться рештками людської їжі, а совітські нападають на людей, а особливо на дітей» [12]) і щодень посилюваним терором, погрозами, закликами до чергової ліквідації вже ліквідованих куркулів (Див. інтерв'ю Г. І. Петровського), що й без того спонукало до величезної міграції («люди масово втікають до фабричних міст центральної Радянщини і на Урал, маючи надію добути там харчі... Втікають цілі родини, лишаючи своє невеличке добро на поталу долі» [23]).

З огляду на це, зрозуміла причина загострення ситуації в Радянській Україні, коли навіть «приходить до бунтів і нападів, як це було у Винниці, де міліція станула по стороні збунтованого населення» [23], незважаючи на те, що в Україні було достатнє розуміння того, що «до бунту проти добре зоруженої й годованої Червоної армії ніхто не має сил», що «це така неволя, з якої немає виходу звичайним способом», а «мусить хіба прийти якийсь катаклізм», адже на якесь милосердя «зі сторони московських володарів» розраховувати не доводиться [7].

Нині, коли померлим від голоду байдуже, що є або буде потім, коли з'являються газетні, журнальні і наукові праці, коли ще свідчать живі, не слід забувати трагічних сторінок не такого далекого минулого. Щонайменше дивують почастилі останнім часом вислови в молодіжних і космополітичних колах на кшталт: «Скільки можна все про старе і про старе, про голод і про голод. Голод минув. Його треба забути і зосередити зусилля на майбутньому...» Дарма що багато великих людей у різних країнах і в різні часи говорили: «Без минулого немає майбуття!» Тому небезпека для нашої нації полягає не стільки в недостатці сьогоднішніх чи прийдешніх матеріальних благ, як в історичній амнезії, збайдужінні до минулого і зведенні його до книжкової, кінематографічної чи якоїсь іншої, наприклад, ритуальної буденщини! Раптове зняття політичного мораторію на Голодомор 1932–1933 рр. і, як наслідок, цілком виправдана науково-публіцистична активність на цьому терені дали два трактування: одне — позитивне (тобто народові повертається історія, а історії — правда, як точно висловився у «Літературній Україні» один з найґрунтовніших дослідників, нині покійний Володимир Маняк [33]), інше ж — негативне (все це історія, яка не повториться).

Очевидно, проте не для всіх, що сучасні економічні війни РФ проти України — модернізована форма більшовицького голодового геноциду: йдеться про голод фінансовий, дискредитацію й банкрутство України як політичного організму і повернення її до євразійської орбіти за кремлівським сценарієм.

Нині, після більш ніж півстолітньої мовчанки і заборони об'єктивно вивчати історичне минуле (до кінця 80-х рр. ХХ ст.), навіть для окремих дослідників накопичення фактів про Геноцид проти української нації є всього-на-всього робочим матеріалом, ілюстраціями їхніх

творів, не здатними викликати емоційно-психологічні співпереживання. Але відповідальні нащадки не повинні забувати, як болюче сприймали звістки про радянську дійсність за Збручем українці в Галичині, Буковині та еміграції! Українська преса (в тому числі, а, може, й насамперед, львівське «Діло») миттєво і з великою жадобою реагувала на кожен новий факт, на кожне повідомлення, що стосувалося трагедії українства, знайомлячи своїх читачів із власними і закордонними публікаціями, не оминаючи, мабуть, жодного відомого їй приватного листа («Дорогі сестро і братя, не забудьте за мене, я вам колись, може, віддячу — порятуйте мене якнайскорше, пришліть мені що-небудь. Не хочу від Вас нічого такого дорогого, але насущіть житніх або ячмінних сухарів і пришліть мені пакунок, а може, як маєте звідки і не дуже у вас дорого, риж, то вкиньте в пакунок який фунт дитині на кашу» [30]), тим самим застерігаючи і формуючи у галичан політичне розуміння суті більшовизму.

Комуністична партія України (до 1952 року Компартія більшовиків України), частина КПСС, впродовж 70 років керувала всіма ділянками суспільного життя, хоча на час створення не більше 7 % її членів вважали себе українцями. Головним завданням КП (б)У визнавала боротьбу за революційне об'єднання України з Росією на засадах пролетарського централізму в межах РСФСР. При владі в Україні КП (б)У стала виключно за допомогою окупаційної армії РСФСР та кримінального елемента (дуже подібно до сьгоднішніх гопників-тітушок), адже була нечисленною і непопулярною. Природні союзники сталінської централізації — шовінізм і його носій — бюрократія — призвели до ліквідації української селянської потуги («колективізації»), голодомору, репресій і масового терору проти національної інтелігенції і навіть української комуністичної верхівки [18: 1098-1102].

Повнота і масштабність злочинів більшовизму перед людством (у різних державах на різних континентах) ще до кінця не з'ясовані, не було й відкритого суду над більшовицькою ідеологією та її виявом — комуністичною партією, що мало б прямий наслідок — заборону комуністичної ідеології. Проте, поза сумнівом, ці злочини далеко більші за всякі фашистські режими, які певною мірою теж є породженням комуністично-більшовизму. Українські публіцисти прекрасно розуміли це ще в 30-ті рр. ХХ ст. «Діло» називало більшовицьку політику щодо українських селян не інакше як «звичайною татарською даниною», супроти якої «селяни, ризикуючи життям чи Соловками, викопують засіяні бураки та бараболу в цілій низці артілей» [14].

Хоч «з самої більшовицької преси видно, що про нормальний розвиток господарства на Україні нема мови, що головні сили спрямовані не на працю на ріллі, а на боротьбу за збіжа», проте «даремно було б шукати відомостей про голод на Україні у більшовицькій пресі. Для

московського уряду голоду на Україні нема і ніякої допомоги голодним не дається» [14]. Цю ж думку підтверджує і Генеральний Секретар Конгресу Національних Меншостей д-р Евальд Амменде у віденській *Reich Post*, де надруковано його велику статтю про голод на Україні (написав Е. Амменде і спеціально для «Діла» [5]: «Крім українців вимирають німці, білоруси, фіни, естонці, жиди, росіяни — коротко члени всіх національних груп, які замешкують Радянський Союз». Тому не тільки слухним, а й необхідним було рішення зібрання Конгресу Національностей, ухвалене з ініціативи представників національних груп, які мали земляків у Радянському Союзі, — «по змозі підтримати допомогову акцію і зі своєї сторони зібрати всякі матеріали і дані про голодову катастрофу» [5].

Евальд Амменде, розглядаючи проблеми голоду комплексно, акцентує увагу не стільки на господарсько-соціальних наслідках, скільки на його політичних причинах. Те, що відбувається в Радянській Україні, він називає війною, яку офіційна Москва веде проти України: «не тільки зі селянством за хліб», а й також «проти українського комунізму, головно проти його освіченої інтелігентної верстви». Саме це — «явна і безпощадна експлуатація України без відповідного еквіваленту з боку Москви», яка є «причиною негодування в рядах навіть найбільше ідейних комуністів і доводить остаточно до одвертої ворожнечі, як це наявно показалося недавно на зібранні ЦК в Москві, де українську делегацію за пробу формального протесту просто ув'язнено і віддано в руки ГПУ (ЧК)» — і є, на думку Е. Амменде, «найбільше трагічною сторінкою українсько-російського суперництва» [5].

Хоч Україна і Росія де-юре незалежні держави, РФ дотепер намагається де-факто змінити ситуацію, нерідко поводячи себе із офіційним Києвом не як із самостійним політичним партнером, а як із васальним суб'єктом федерації. Протиріччя і ворожнеча між росіянами та українцями мають не тільки свою історію, а й глибокі причини. З українських вчених це питання ґрунтовно дослідили М. Костомаров [27], В. Янів [42], О. Бочковський [11], Ю. Липа [29], І. Дзюба [17], М. Хвильовий [40] та інші. А з числа закордонних дослідників виділимо Т. Масарика [34], В. Л. Скотта [4], Р. Мартеля [1], Л. Лавтона (Льотона) [31]. Так, канадця Вільяма Луїса Скотта називали невідомим українцям приятелем. На думку «Діла» (1932. — 17 лют. — С. 3), «нема важнішого міста в Канаді, де він не мав відчиту про українців, про нашу історію, наш обряд і т. і., так що канадійська публична опінія вповні ознайомилась з українською справою. А його статті в поважних наукових місячниках на українські теми можна числити з десятки. Книжок про українців написав кілька: друковано їх в Канаді і в Лондоні».

В обороні прав українського народу виступив у своїх книгах і Рене Мартель. Відомі його праці «La question d' Ukraine» (1927), «La politique

nationale des Soviets en Ukraine (1934)». Як стверджує Юрій Студинський, автор публікації «Француз про українську справу» (Новий час. — 1930. — 31 жовт.), яку передрукувало «Діло» (1 лист. — С. 2), читаючи твори Рене Мартеля, від початку до кінця пронизаних думкою про те, що питання соборності українських земель ніколи не втратить своєї актуальності, здається, що їх написав не француз, а український націоналіст (яке протиставлення Е. Еріо!).

Лянсельот Льотон (Лавтон) — англійський журналіст-економіст, автор наукових праць з історії України і Росії. «Українська мала енциклопедія» за редакцією професора Євгена Онацького, видана накладом адміністратори УАПЦ в Аргентині (Буенос-Айресі) 1959 р., присвячує Л. Лавтону велику статтю (Т. 7. — С. 876-877), адже Лавтон провів паралель у стосунках між росіянами-українцями та американцями-англійцями: «великороси стоять у подібному відношенню до українців, як американці до англійців; американці — це колоніальні поселенці, які відірвалися від матірньої країни, перемішалися з іншими расами та створили нову націю» [31, Гноблені українці]. На відміну від росіян, яких Лавтон називає «примітивними, отарними людьми, євразійцями, для яких культура Європи й культура Азії однаково чужі», українці — досвідчений і джентльменський нарід, з гідністю, повздержливий і гідний довір'я, він цінить свободу, пошанівок, незалежність і живе чисто та помистецьки» [31, Українська нація]. Співжиття між розвиненими і примітивними народами, на думку Лавтона, неминуче призводить до конфронтування і навіть відвертої вороженечі: «Відріжняючись у походженні, мові, історії, а також у характері, темпераменті, звичаях, Україна і Росія мусіли видати з себе суперечні політичні системи» [31, Українська нація]. У праці «Україна: найбільша проблема Європи», простежуючи Україну в історичній генезі, особливо зупиняючись на перебуванні України у складі Росії, де влада була централізована з російським керівництвом на чолі (українських патріотів засиляли в Сибір), Ланселот Лавтон називає Московію «ученицею України, яка завчила від неї все, що тільки знала», і до того ж постійно спиняла розвиток України, забороняла вживання української мови у школах і в наукових та історичних працях, знищувала національну свідомість, а Україну трактувала як колонію [28].

Усе це (можливо, з деякими зовнішніми видозмінами) тривало незалежно від політичних режимів упродовж багатьох століть! Ці ж великодержавницькі шовіністичні настрої не полишили багатьох офіційних московських політиків (навіть найвищого рангу!) ще й досі, коли, незважаючи на економічну скруту й фактор соціальної напруги, Україна стала могутньою геополітичною потугою у світі. Більше того, очевидно, що імперський апетит московських політичних сил посилюватиметься й надалі — прямо пропорційно до політичної, еко-

номічної і релігійної стабілізації у самій Україні. Зважаючи на різні менталітети українського та російського народів, було б занадто розраховувати на зміщення споконвічного українського індивідуалізму в бік російського общино-колективізму. Тому логічним і природним виглядає провал чергового більшовицького експерименту «відірвати селянина від його скиби і примінити його в робітника-пролетаря на державнім колективі» (Е. Амменде).

Але також нелогічною, антихристиянською і навіть жорсткою цинічною була поведінка ситого Заходу, особливо «Злучених Держав, Канади, Аргентини та Австралії», які «нараджуються між собою, щоби засівну площу зменшити на яких 15-20 відсотків», а «в Кансас замість вугілля палять кукурудзою у фабричних шльотах», не помічаючи або не бажаючи помічати української трагедії. Тому Евальд Амменде підсумовує: «Цивілізований світ мусить здати собі справу з того, чи, як минулої весни, хоче бездільно чекати, як вимиратимуть народи Кавказу, Кубані чи України, чи рішиться на негайну поміч, щоби в час ухилити голодову смерть від них, а від себе ганьбу безсердечности і безстиддя» [5]. «Почин до діла, яке найшло широкий відгомін у світі», дав Генеральний Секретар Конгресу Національних Меншостей доктор Евальд Амменде. Тому «Відень має ту моральну заслугу, що з нього розійшлися перші найсильніші голоси у справі нашого народу до людей доброї волі» [39].

Треба віддати належне європейській пресі, яка відзначала «національно-політичний підклад голоду на Україні». Наприклад, часопис *Pragski Listu* надрукував карту охоплених голодом районів, що майже ідентична з етнографічною картою України, подібну карту видав і Союз боротьби проти Третього Інтернаціоналу [2]. Закордонний журналіст, ім'я якого свідомо не називають, констатує, що «тими півтора мільйона тонн збіжа, які більшовики за безцінь викинули за кордон, можна було б урятувати дуже легко мільйони населення України, що вимерли з голоду», переконує, що «зменшення населення України переводить більшовицька влада цілком систематично», і резюмує: «При сучасних політичних відносинах єдиною надією порятунку для українського населення може бути лише інтервенція великих держав та інтернаціональна допомога», що цілком реально, адже у світі існує проблема збуту «зайвого» зерна, але в першу чергу «треба примусити московський уряд допустити цю інтернаціональну допомогу» [2]. На думку автора, це могли б найшвидше зробити Сполучені Штати Америки, поставивши визнання СРСР в залежність від допущення допомоги голодним в Україні. Також церкви різних віросповідань могли б вплинути на сумління громадян США та європейських країн і спонукати уряди великих держав вжити належних заходів для порятунку від смерті мільйонів українців.

Швейцарський щоденник *Neue Züricher Zeitung* у передовій статті «Трагедія України» стверджує, що «страшний голод на Україні — це факт, якого не можна довше затаїти перед світом», а вимирання українського селянина у «пролетарській батьківщині» — не що інше, як «безприкладне хижацтво», «плянове винищування українського народу», що відбувається не десь у «далекім нецивілізованім краю», як іноді дехто називає колонії великих держав, але у межах європейського континенту [37].

Попри зацікавлення українськими справами (особливо — Голодомором 1932–1933 років) з боку представників західних парламентів, преси, інформгентств, найбільш і найактивніше, незважаючи на брак коштів, відсутність міжнародних політичних повноважень і численні перепони, гостро реагували й українці Галичини, Буковини, діаспори. Так, мали місце й інформаційні акції, що повідомляли європейський загал про події у Радянській Україні і тим самим відкривали очі сплячим і байдужим на суть більшовизму, які організовували делегати Українського комітету рятунку України у Львові (в особах п. М. Рудницької і п. З. Пеленського), аналогічного комітету на Буковині (в особах сенатора Залозецького і посла Сербенюка), справа катастрофи голоду на Радянській Україні стала предметом обговорення на форумі Союзу Народів [38, *Справа голодової катастрофи*]. Політичну оцінку більшовицько-українським змаганням дає і часопис «Діло»: «Голод у Московщині був би її внутрішньою справою; голод на Україні є злочином Московщини, поповненим у межах чужої, поневоленої нації, який при нормальних інтернаціональних відносинах мусів би довести до гострої інтервенції великих держав» [15].

Висновки

Отож, головний висновок статті полягає в тому, що доки в Україні не буде справжня українська влада, яка нарешті усвідомить історичні уроки поневолення України (від т. зв. Переяславської Ради, ліквідації козацтва, кріпацтва, більшовизму — і аж донині у вигляді апологетів Московії чи євразійського союзу), не виробить дієвих забіжних механізмів національного зламу, доти голодомори, геноциди, економічні та фінансові війни залишатимуться тільки питанням часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Martel Rene. La France et la Pologne-Realite de l'Est Europeen / Rene Martel. — Marcel — Riviere — Paris, 1930. — 727 p.* Про те ж: Студинський Ю. Француз про українську справу // *Новий час. — 1930. — 31 жовт.*
2. *Pragski Listy. — 1933.* Про те ж: Данько М. Європейська акція проти голоду на Україні // *Діло. — 1933. — 3 верес. — С. 1; Чужинець про становище на Україні // Діло. — 1933. — 3 верес. — С. 2.*
3. *Renaissance. — 1932. — № 2580; Діло. — 1932. — 3 лип.; М-ра О. Голод на Рад. Україні і його головна причина // Діло. — 1932. — 28 черв.; Лист з Великої України // Діло. — 1933. — 27 лют.*

4. *Scott William Louis*. The Ukrainians, our Most Pressing Problem / *Louis William Scott*. — Toronto: Catholic Truth Society of Canada, 1931. — 64 p.
5. *Амменде Евальд*. Голод на Україні: Спеціально для «Діла» / *Евальд Амменде* // Діло. — 1933. — 28 лип. — С. 1–2.
6. *Андрієвич*. Европа й українці: Лист зі Швейцарії / *Андрієвич* // Діло. — 1933. — 1 жовт. — С. 1.
7. Безпосередні вісти з Радянської України // Діло. — 1933. — 4 лют.
8. Біль душі людської (Добірка листів) // Сільські вісті. — 1989. — 16 черв. Про те ж: *Гуцало Є.* Створимо книгу народної пам'яті // Літературна Україна. — 1988. — № 45; Книжкова колекція нараховує 2695 документів, доступна через електронний каталог наукової бібліотеки НАУКМА (<http://aleph.ukma.kiev.ua/F>) (пошук за полем «Колекція Дж.Мейса»). Повний опис архіву Дж.Мейса доступний також в електронному вигляді (через е-архів НАУКМА — <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/1780>; *Дяченко С.* Жакливій місяць пухкунть // Сільські вісті. — 1989; *Матійко О.* Твориться книга-меморіал «33-й: Голод» // Сільські вісті. — 1989. — 3 січ., 18 лют.; *Мищенко О.* Голодомор у Бреусівці // Сільські вісті. — 1989. — 28 серп.; *Науменко І.* Як готувався голод // Сільські вісті. — 1989; *Денисенко, Софія Никифорівна.* Тіні незабутих предків [Текст]: докум.-публіцист. повість / *С. Н. Денисенко*. — 2-е вид. — Чернівці : Вид. Лівак Д. М., 2005. — 266 с. : фото.
9. Болюча Україна // Господарський розгляд: Празький тижневик. — 1935. — Лист.
10. Большая Советская Энциклопедия: 3-е изд. — М., 1972.
11. *Бочковський О. І.* Вступ до націології / *О. І. Бочковський*. — Мюнхен: Український Технічно-господарський Інститут, 1991–1992. — 340 с.
12. Голод на Україні // *La Gazette: Брюссельський щоденник*. — 1932. — 1 серп. Про те ж: Діло. — 1932. — 9 серп.
13. *Данько М.* Більшовицька весна / *М. Данько* // Діло. — 1932. — 17 черв.
14. *Данько М.* Диктатура голоду / *М. Данько* // Діло. — 1933. — 29 черв. — С. 1.
15. *Данько М.* Європейська акція проти голоду на Україні / *М. Данько* // Діло. — 1933. — 3 верес. — С. 1.
16. *Деревлянка М.* Міста в Азії з українською людністю / *М. Деревлянка* // Діло. — 1932. — 31 трав. — С. 1.
17. *Дзюба І.* Інтернаціоналізм чи русифікація? // *І. Дзюба* / Вітчизна. — 1990. — №5–8.
18. Енциклопедія Українознавства. — Львів: НТШ, 1993–1995.
19. *Еріо Е.* Російські студії: Цикл статей / *Е. Еріо* // Information: Паризький щоденник. — 1933. — Лист.; Про те ж: Німеччина вигадала голод на Україні // Діло. — 1933. — 21 лист. — С. 2.
20. Жакливе становище України // *Daily Express*. — 1934. — 6, 7, 8 серп. Про те ж: Англійська преса про голод на Україні // Діло. — 1933. — 17 верес. — С. 3.
21. *Житарюк М.* Московська режисюра Голокосту: слов'янська любов чи азійська ненависть? Трактатування проблеми в українській та закордонній журналістиці довоєнного періоду: історико-публіцистичний аспект: Наук. брошура / *Мар'ян Житарюк*. — Львів, 1997. — 56 с.
22. *Житарюк М.* Четвертована, але жива. Закордонна преса про політичні процеси в Україні напередодні Другої світової війни: Монографія / *Мар'ян Житарюк*. — Львів: За вільну Україну, 1997. — 128 с.
23. З більшовицького пекла // Діло. — 1932. — 11 серп.
24. Голод // Діло. — 1932. — 7 лип.; Американці відвідали голодуючий Київ (За повідомленнями московського кореспондента нью-йоркського щоденника «Herald Tribune» *Ральфа Барнса*) // Діло. — 1932. — 26 верес.
25. Інтерв'ю голови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету Рад України *Г. І. Петровського* кореспондентові РАТАУ // Діло. — 1932. — 4 серп.
26. *Кисілевський В. Ю.* Українська справа в Англії / *В. Ю. Кисілевський* // Діло. — 1935. — 24 січ. — С. 2–3.

27. Кореспонденція на українські теми в англійській пресі // Діло. — 1934. — 14 лист. — С. 4.
28. Костомаров Н. Две русские народности / Н. Костомаров // Основа: Южно-русский літературно-учебный вестник. — Петербург, 1861. — Январь.
29. Лавтон Ланселот. Україна: найбільша проблема Європи / Ланселот Лавтон // Українські вісті: Передрук / Перекл. П. Балея. — Детройт. — 1992. — №1 4–18.
30. Липа Ю. Призначення України / Юрій Липа. — Львів: Просвіта, 1992. — 270 с.
31. Лист з Великої України // Діло. — 1933. — 27 лют.
32. Лянно. Гноблені українці / Лянно // Fortnightly Review: Англійський журнал. — 1934. — Квітень; Про те ж: К. Р. «Гноблені українці» // Діло. — 1934. — 15 квіт. — С. 2; Льотон. Українська нація // Contemporare Review. — 1935. — Жовтень; Лавтон Ланселот. Україна: найбільша проблема Європи // Українські вісті: Передрук / Перекл. П. Балея. — Детройт. — 1992. — № 14-18.
33. Льотон. Українська нація / Льотон // Contemporare Review. — 1935. — Жовтень.
34. Маняк В. Народові повертається історія, а історії — правда / В.Маняк // Літературна Україна. — 1989. — 27 лип. — С. 6.
35. Масарик Т. Г. Всесвітня революція. Спогади й уваги 1914-1918 / Т. Г. Масарик. — Львів: Кооперативне видавництво «Червона Калина», 1930.
36. М-ра О. Голод на Рад. Україні і його головна причина / О. М-ра // Діло. — 1932. — 28 черв.
37. Олесик Микола. Антиукраїнська брехня «Коммуниста Крыма» / Микола Олесик // Час-Тіме. — К., 1996. — 8 трав.
38. Російська дійсність // Der Bund: Офіційний німецькомовний швейцарський орган. — 1934. — 11 берез. Про те ж: Повна безнадійність будучого. Швайцарський часопис про положення на Україні // Діло. — 1934. — 22 берез. — С. 2-3.
39. Справа голодової катастрофи на Радянській Україні перед форум Союзу Народів // Діло. — 1933. — 2 жовт. — С. 3.
40. Ст. Голод на Україні й опінія світа. З розмови з пос. З. Пеленським // Діло. — 1933. — 12 жовт. — С. 1.
41. Хвильовий М. Україна чи Малоросія? / Микола Хвильовий // Вітчизна. — 1990. — № 1–2.
42. Часопис приятелів людства: Японський десятиденник. — 1934. — 23 квіт. Про те ж: Японці про голод на Україні... // Діло. — 1934. — 9 черв. — С. 2.
43. Янів В. Нариси до історії української етно-психології / В.Янів. — Мюнхен, 1993. — 217 с.

REFERENCES

1. Martel, Rene (1930). La France et la Pologne-Realite de l'Est Europeen. Pro te zh: Studynskiy Yu. Frantsuz pro ukrainsku spravu [About the same: Studynskiy Y. Frenchman about the Ukrainian cause]. Novyi chas. — 1930. — 31 oct (in Ukrainian).
2. Pragski, Lysty (1933). Pro te zh: Danko M. Evropeiska aktsiia proty holodu na Ukraini [About the same: Danko M. European action against hunger in Ukraine]. Chuzhynets pro stanovyshche na Ukraini [Stranger about the situation in Ukraine]. Dilo, 3rd September, pp. 2 (in Ukrainian).
3. Renaissance (1932). Holod na Radianskii Ukraini i yoho holovna prychna [Hunger in Soviet Ukraine and its main cause]. 28 chervnia; Lyst z Velykoi Ukrainy [June 28; Letter from the Greater Ukraine]. Dilo, №2580 (in Ukrainian).
4. Scott William Louis (1931). The Ukrainians, our Most Pressing Problem. Toronto: Catholic Truth Society of Canada, p. 64 (in English).
5. Ammende, Evald (1933). Holod na Ukraini: Spetsialno dlia «Dila» [Hunger in Ukraine: Specially for «Dilo»]. Dilo, pp. 1–2 (in Ukrainian).
6. Andriievych (1933). Evropa y ukraintsi: Lyst zi Shvaitarii [Europe and Ukrainians: Letter from Switzerland]. Dilo, pp. 1 (in Ukrainian).
7. Bezposeredni visti z Radianskoi Ukrainy [Direct messages from Soviet Ukraine] (1933). Dilo (in Ukrainian).

8. Bil dushi liudskoi (Dobirka lystiv) [The pain of the human soul (a selection of letters)] (1989) Silski visti; Pro te zh: Hutsalo Ye. Stvorymo knyhu narodnoi pamiaty [About the same: Hutsalo Ye. Let's create a book of folk memory] (1988). Literaturna Ukraina, №45; Diachenko, S. (1989). Zhakhlyvyi misiats pukhkuten [A terrible month of loosening]. Silski visti; Matiiko, O. (1989). Tvorytsia knyha-memorial «33-y: Holod» [Book-memorial «33rd: Hunger» will be created]. Silski visti; Mishchenko, O. (1989). Holodomor u Breusivtsi [The Holodomor in Breusovsky]. Silski visti; Naumenko, I. (1989). Yak hotuvavsia holod [How was hunger prepared]. Silski visti; Denysenko, S. (2005). Tini nezabutykh predkiv [Tekst]: dokumentalno-publitsystychna povist [Shadows of Unforgettable Ancestors [Text]: documentary and journalistic story]. Chernivtsi: Publishing house Livak D. M., p. 266 (in Ukrainian).
9. Boliucha Ukraina [Painful Ukraine] (1935). Hospodarskyi rozghliad: Prazkyi tyzhnevnyk [Economic Consideration: Prague Weekly] (in Ukrainian).
10. Bol'shaja Sovetskaja Jenciklopedija: 3-e izdanie [Great Soviet Encyclopedia: 3rd edition] (1972). Moscow (in Russian).
11. *Bochkovskiy, O. I.* (1991–1992). Vstup do natsiolohii [Introduction to national studies]. Munich: Ukrainian Technical and Economic Institute, p. 340 (in Ukrainian).
12. Holod na Ukraini [Hunger in Ukraine]. La Gazette: Briusselskyi shchodennyk [Brussels diary] (1932). Dilo (in Ukrainian).
13. *Danko, M.* (1932). Bilshovytska vesna [Bolshevik spring]. Dilo, 17th June (in Ukrainian).
14. *Danko, M.* (1933). Dyktatura holodu [The dictatorship of hunger]. Dilo, 29th June, pp. 1 (in Ukrainian).
15. *Danko, M.* (1933). Evropeiska aktsiia proty holodu na Ukraini [European action against hunger in Ukraine]. Dilo, 3rd September, pp. 1 (in Ukrainian).
16. *Derevlianka, M.* (1932). Mista v Azii z ukraïnskoiu liudnistiu [Cities in Asia with Ukrainian folk]. Dilo, 31st May, pp. 1 (in Ukrainian).
17. *Dziuba, I.* (1990). Internatsionalizm chy rusyfikatsiia? [Internationalism or Russification?]. Vitchuzna, №5–8 (in Ukrainian).
18. Entsyklopediia Ukrainoznavstva [Encyclopedia of Ukrainian Studies] (1993–1995). Lviv: NTSh.
19. *Erio, E.* (1933). Rosiïski studii: Tsykl statei [Russian Studios: A series of articles]. Information: Paryzkyi shchodennyk [Information: Paris diary]; Pro te zh: Nimechchyna vyhadala holod na Ukraini [About the same: Germany faded the hunger in Ukraine] (1933). Dilo, pp. 2 (in Ukrainian).
20. Chasopys pryiateliv liudstva: Yaponskyi desiattydenyik [The magazine of the humanity friends: the Japanese Decade] (1934). 23rd April; Pro te zh: Yapontsi pro holod na Ukraini... [About the same: The Japanese on the hunger in Ukraine ...] (1934). Dilo, 9th June, pp. 2 (in Ukrainian).
21. *Zhytariuk, M.* (1997). Moskovska rezhysura Holokostu: slovianska liubov chy aziiska nenavyst? Traktuvannia problemy v ukraïnskii ta zakordonnii zhurnalistytsi dovoïennoho periodu: istoryko-publitsystychnyi aspekt: Nauk. broshura [Moscow Holocaust Direction: Slavic Love or Asian Hate? Interpretation of the problem in Ukrainian and foreign journalism of the prewar period: the historical and journalistic aspect: Scientific brochure]. Lviv: Za vilnu Ukrainu, p. 128 (in Ukrainian).
22. *Zhytariuk, M.* (1997). Chetvertovana, ale zhyva. Zakordonna presa pro politychni protsesy v Ukraini naperedodni Druhoi svitovoi viiny: monohrafiia [Quaternary, but alive. Foreign press about the political processes in Ukraine on the eve of the Second World War: monograph]. Lviv: Za vilnu Ukrainu, p. 128 (in Ukrainian).
23. Z bilshovytskoho pekla [From Bolshevik hell] (1932). Dilo, 11 August (in Ukrainian).
24. *Holod* [The Hunger]. Amerykantsi vidvidaly holoduiuchy Kyiv (Za povidomlenniamy moskovskoho korespondenta niu-yorkskoho shchodennyka «Herald Tribune» Ralfa Barnsa) [Americans visited starving Kyiv (According to the Moscow correspondent of the New York diary «Herald Tribune» by Ralph Barnes)]. Dilo, 26th September (in Ukrainian).

25. Interviu holovy Vseukrainskoho Tsentralnogo Vykonavchoho Komitetu Rad. Ukrainy H. I. Petrovskoho korespondentovi RATAU [Interview with the head of the All-Ukrainian Central Executive Committee of the Soviets. Ukraine H. I. Petrovskyi correspondent RATAU] (1932). Dilo, 4th August (in Ukrainian).
26. *Kysilevskiy, V. Yu.* (1935). Ukrainska sprava v Anhlii [Ukrainian case in England]. Dilo, 24th January, pp. 2–3 (in Ukrainian).
27. Korespondentsiia na ukrainski temy v anhliiskii presi [Correspondence on Ukrainian topics in the English press] (1934). Dilo, 14th November, pp. 4 (in Ukrainian).
28. *Kostomarov, N.* (1861). Dve russkie narodnosti [Two Russian nationalities]. Osnova: Juzhno-russkij literaturno-u chebnyj vestnik [Basis: South-Russian literary and educational bulletin]. Saint-Petersburg, January (in Russian).
29. *Lavton Lanselot* (1992). Ukraina: naibilsha problema Evropy [Ukraine: the biggest problem in Europe]. Ukrainski visti: Peredruk [Ukrainian news: Reprint]. (P. Baley, Trans. in Eng.). Detroit: № 1, pp. 4–18 (in Ukrainian).
30. *Lyba, Yu.* (1992). Pryznachennia Ukrainy [Appointment of Ukraine]. Lviv: Prosvita, p. 270 (in Ukrainian).
31. Lyst z Velykoi Ukrainy [Letter from Greater Ukraine] (1933). Dilo, 27th February (in Ukrainian).
32. *Lianno* (1934). Hnobleni ukraintsi [Ukrainian oppressed]. Fortnightly Review: Anhliiskiy zhurnal [Fortnightly Review: English Magazine]. April; Pro te zh: K. R. «Hnobleni ukraintsi» [About the same: K. R. «The Bloody Ukrainians»] (1934). Dilo. 15th April, 2; Loton. Ukrainska natsiia. Contemporare Review [Llotion Ukrainian nation. Contemporare Review] (1935). October (in Ukrainian).
33. *Loton* (1935). Ukrainska natsiia [Ukrainian nation]. Contemporare review, October (in Ukrainian).
34. *Maniak, V.* (1989). Narodovi povertaetsia istoriia, a istorii — Pravda [The history returns to people, and the true returns to the history]. Literaturna Ukraina, 27th July, pp. 6 (in Ukrainian).
35. *Masaryk, T. H.* (1930). Vsesvitnia revoliutsiia. Spohady y uvahy 1914–1918 [World Revolution. Memories and Attention 1914–1918]. Lviv: Cooperative publishing house «Chervona kalyna» (in Ukrainian).
36. *M-ra O.* (1932). Holod na Rad. Ukraini i yoho holovna prychna [Hunger in Soviet Ukraine and its main cause]. Dilo, 28th June (in Ukrainian).
37. *Olesyk, M.* (1996). Antyukrainska brekhnia «Kommunista Kryma» [Anti-Ukrainian lie «Communist of Crimea»]. Kyiv: Chas-Time, 8th May (in Ukrainian).
38. Rosiiska diisnist [Russian reality]. Der Bund: Ofitsiinyi nimetskomovnyi shveitsarskyi orhan [Der Bund: The official German-speaking Swiss body] (1934). 11th March; Pro te zh: Povna beznadiinist buduchoho. Shvaitsarskyi chasopys pro polozhennia na Ukraini [Complete hopelessness of the future. Swiss magazine on the situation in Ukraine] (1934). Dilo, 22nd March, pp. 2–3 (in Ukrainian).
39. Sprava holodovoi katastrofy na Radianskii Ukraini pered forumom Soiuzu Narodiv [The case of a fatal catastrophe in Soviet Ukraine before the Forum of the People's Union] (1933). Dilo, 2nd October, pp. 3 (in Ukrainian).
40. St. Holod na Ukraini y opiniia svita. Z rozmovy z pos. Z. Pelenskym [Hunger in Ukraine and the world of oppression. From conversation from Z. Pelensky] (1933). Dilo, 12th October, pp. 1 (in Ukrainian).
41. *Khvylovyi, M.* (1990). Ukraina chy Malorosiia? [Ukraine or Little Russia?]. Vitchyzna, №1–2 (in Ukrainian).
42. Zhakhlyve stanovyshe Ukrainy [The terrible situation of Ukraine] (1934). Pro te zh: Anhliiska presa pro holod na Ukraini [About the same: The English press about the famine in Ukraine] (1933). Dilo, Daily Express, 17th September, pp. 3 (in Ukrainian).
43. *Yaniv, V.* (1993). Narysy do istorii ukrainskoi etno-psykholohii [Essays on the history of Ukrainian ethnopsychology]. Munich, p. 217 (in Ukrainian).

GENOCIDE AGAINST UKRAINIANS – IMPLEMENTATION OF THE KREMLIN NATIONAL POLICY (IN THE MIRROR OF WORLD PUBLICISM)

Marian Zhytariuk,

doctor of sciences (Social Communication), Professor,
Lviv Ivan Franko National University
49, General Chuprynka str.,
79044, Lviv, Ukraine
e-mail: mgzhyt@i.ua
ORCID 0000-0002-5690-5701

This publication was written on the basis of analyzed files of the Lviv newspaper «Dilo» of the 30s of the XXth century and reinterpretation of author's scientific publications [21, 22]. This article is an attempt to show balefulness of imperialism, Bolshevism-totalitarianism and neoimperialism for enslaved nations of the former Russian Empire, former Soviet Union and present-day Russian Federation, which may be different in form but are identical in essence and content.

The author considers that the documental evidences of crimes against humanity, traced on both materials of the opened archives and analyzed newspaper sources, cannot be concealed, forgotten or forgiven to those constructors and architects of genocide against Ukrainian people, who worked out and put into practice all sorts of newcomers (strangers) – commissars of RCP (B) (All-Russia Communist party of Bolsheviks) from Moscow-land, PCIA (People's Commissariat of Internal Affairs), and national traitors, local communists, the YCL (Young Communist League) members...

Our article proves, that a man, an ordinary Ukrainian peasant had no chance to remain a human being under Soviet totalitarianism. The system squeezed everything national even out of peasants: memories, customs, traditions, love to land, skills for work, dignity, self-sufficiency, the right to one's own opinion and independence of actions. Totalitarian mass media managed to break national resistance but only due to Genocide of the Ukrainian nation through man-made Holodomor in 1932–1933.

In conditions of civilization confrontation of Moscow and the West, which is now taking place mainly at the cost of Ukraine and sons of Ukraine, we often observe the same betrayal/treason, which once had already taken place for our country at the beginning of the XXth century. Instead of national consolidation against enemy, between Ukrainian cities and Russia trains and buses travel back and forth, the trade is going on.

However, the principal conclusions of this article are: first – the lessons of our history should be mastered; the second – Ukraine will get a chance to succeed only then when our state power will be represented by self-sufficient national elite – neither pro-western nor pro-Russian (neither apologists of Warsaw nor «filth of Moscow»). This national elite will be able to work out effective preventive mechanisms for national changes and steps forward.

Key words: *Holodomor, genocide, national policy, totalitarianism, the west-Ukrainian press of interwar period, the world press.*